

การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลของหน่วยงานรัฐกับหลักนิติธรรม :
กรณีศึกษามาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด
เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560*

THE REGULATION OF DIGITAL PLATFORMS BY STATE AGENCIES AND
THE RULE OF LAW : A CASE STUDY ON SECTION 20 OF THE
COMPUTER-RELATED CRIME ACT B.E. 2560 (2017)

บัณฑิต ขวโยธา¹ และ อภิรดี มิ่งวงศ์²

Bandit Khwayota¹ and Apiradee Mingwong²

¹⁻²สาขานิติศาสตร์ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

¹⁻²Law Department, Integrated Disciplinary, Khon Kaen University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: bandkh@kku.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 มีนาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 เมษายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2568

Received 25 March 2025; Revised 4 April 2025; Accepted 5 April 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขตและหลักเกณฑ์ของมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 รวมถึงวิเคราะห์ความสอดคล้องของมาตราดังกล่าวกับหลักนิติธรรมและเสรีภาพในการแสดงออก นอกจากนี้ยังพิจารณาประสิทธิภาพของกลไกการกำกับดูแลของภาครัฐในการระงับหรือลบข้อมูลบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ตลอดจนเปรียบเทียบแนวทางการกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลในต่างประเทศที่มีมาตรการคุ้มครองสิทธิประชาชนที่เข้มแข็ง เพื่อหาแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้

Citation:

* บัณฑิต ขวโยธา และ อภิรดี มิ่งวงศ์. (2568). การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลของหน่วยงานรัฐกับหลักนิติธรรม : กรณีศึกษามาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(2), 535-547.

Bandit Khwayota and Apiradee Mingwong. (2025). The Regulation Of Digital Platforms By State Agencies And The Rule Of Law : A Case Study On Section 20 Of The Computer-Related Crime Act B.E. 2560 (2017).

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(2), 535-547.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

มีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรมมากขึ้น การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย บทความวิชาการ และกรณีศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อประเมินความสอดคล้องของกฎหมายกับหลักนิติธรรม

ผลการศึกษาพบว่า มาตรา 20 ยังมีข้อจำกัดด้านหลักนิติธรรมในหลายประการ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของนิยามคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” การขาดกลไกอุทธรณ์ที่มีประสิทธิภาพ และการใช้อำนาจของรัฐที่อาจกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก แม้ว่ากระบวนการพิจารณาของศาลจะช่วยควบคุมการใช้อำนาจรัฐ แต่ยังคงขาดมาตรฐานที่ชัดเจนในการพิจารณา

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการปรับปรุงมาตรา 20 ไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงของรัฐและการคุ้มครองสิทธิประชาชน แต่ยังช่วยให้การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลของไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยมากขึ้น

คำสำคัญ: มาตรา 20, พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์, หลักนิติธรรม, การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัล, เสรีภาพในการแสดงออก

Abstract

This research aims to examine the scope and principles of Section 20 of the Computer-Related Crime Act B.E. 2560 (2017), as well as to analyze its consistency with the rule of law and the right to freedom of expression. In addition, the study evaluates the effectiveness of state regulatory mechanisms in removing or suppressing digital content on online platforms. It also compares international regulatory approaches that emphasize strong protection of civil rights, with the objective of proposing legal reforms to better align with the principles of the rule of law. This study adopts a qualitative research methodology through legal document analysis, academic literature review, and case studies from both domestic and international sources. Content analysis is employed to assess the consistency of the law with the rule of law principles.

findings reveal that Section 20 presents several challenges in relation to the rule of law, including the vague definition of "public morality," the absence of an effective appeals mechanism, and the potential misuse of state power that may undermine freedom of expression. Although judicial review plays a role in controlling state power, the lack of clear standards for such review remains a concern.

This research concludes that revising Section 20 is essential not only for striking a balance between national security and the protection of individual rights, but also for enhancing the effectiveness of digital platform governance in Thailand in accordance with democratic principles.

Keywords: Section 20, Computer Crime Act, Rule of Law, Digital Platform Regulation, Freedom of Expression

บทนำ

ในยุคดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและเป็นเครื่องมือสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยหน่วยงานรัฐอาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน (Peters & May, 2021; สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 2562) กรณีของมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งระงับหรือลบข้อมูลที่ “ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งเป็นข้อความที่กว้างและอาจถูกตีความได้อย่างหลากหลาย (จุฑารัตน์ ธรรมวรานนท์, 2563)

การให้อำนาจรัฐในการระงับหรือลบข้อมูล อาจกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966; United Nations Human Rights Committee, 2011)

ขอบเขตของคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ไม่ได้ถูกนิยามอย่างชัดเจน อาจนำไปสู่การตีความที่กว้างเกินควรและการใช้อำนาจโดยมิชอบ การตรวจสอบของศาลเป็น

ข้อจำกัดที่ช่วยควบคุมอำนาจรัฐ แต่ศาลอาจมีภาระงานมาก และอาจไม่มีมาตรฐานที่แน่ชัดในการพิจารณา ทำให้เกิดความไม่แน่นอนทางกฎหมาย (Legal Uncertainty) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามาตรา 20 ยังมีจุดอ่อนในด้านความชัดเจนของกฎหมาย และอาจไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมในแง่ของการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐอย่างเพียงพอ (Fuller, 1964; Dicey, 1885; กิตติพงษ์ วัฒนเศรษฐ์, 2564)

นอกจากนี้ การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ภายใต้มาตรา 20 ยังอาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยไม่มีมาตรการป้องกันที่ชัดเจน เช่น การปิดกั้นเนื้อหาทางการเมืองหรือความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับฝ่ายรัฐ การควบคุมแพลตฟอร์มดิจิทัลตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ อาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ทำให้เกิดความหวาดกลัว (chilling effect) ในหมู่ผู้ใช้สื่อออนไลน์ หรือผลกระทบที่ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวในการแสดงความคิดเห็นและหลีกเลี่ยงการพูดถึงประเด็นที่อ่อนไหว ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการประชาธิปไตย (Human Rights Watch, 2022; Herzog, 2020)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัยเพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงมาตรา 20 ให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมมากขึ้น โดยเน้นความชัดเจน โปร่งใส การตรวจสอบและถ่วงดุล รวมถึงการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างเป็นระบบตามแนวทางสากล (European Commission, 2022; The Digital Services Act, 2022; The NetzDG, 2017)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาขอบเขตและหลักเกณฑ์ของมาตรา 20 พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 รวมถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการบังคับใช้
2. วิเคราะห์มาตรา 20 ในมุมมองของหลักนิติธรรมและเสรีภาพในการแสดงออก
3. เปรียบเทียบแนวทางการกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลในต่างประเทศที่มีมาตรการคุ้มครองสิทธิประชาชนที่เข้มแข็ง
4. เสนอแนะแนวทางปรับปรุงมาตรา 20 ให้มีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักการประชาธิปไตยมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลของรัฐ

ยุคดิจิทัล การควบคุมแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยรัฐเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากส่งผลต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและบทบาทของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะในกรณีของประเทศไทยที่รัฐใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมข้อมูลข่าวสารออนไลน์ผ่านพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฐิติวุฒิ สุวรรณ, 2563)

การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเน้นความชอบธรรม ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ เพื่อไม่ให้การใช้อำนาจของรัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินขอบเขต (ชัยวัฒน์ ปานน้อย, 2564)

2. มาตรา 20 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560

มาตรา 20 ของ พ.ร.บ.ฯ ให้สิทธิรัฐในการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีคำสั่งให้ระงับข้อมูลที่ถือว่า “ไม่เหมาะสม” ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับความคลุมเครือของนิยามคำว่า “ไม่เหมาะสม” ซึ่งอาจเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจโดยไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบอย่างโปร่งใส (พรเทพ คงเกียรติขจร, 2562)

นอกจากนี้ การดำเนินการตามมาตรานี้ยังส่งผลกระทบต่อแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook, YouTube และ Twitter ที่อาจต้องปฏิบัติตามคำสั่งระงับเนื้อหา แม้จะไม่มี ความชัดเจนว่าข้อมูลนั้นละเมิดกฎหมายหรือไม่อย่างไร (นิติรัฐ อุดมศักดิ์, 2563)

3. หลักนิติธรรมกับการบังคับใช้กฎหมายดิจิทัล

หลักนิติธรรมเป็นแนวคิดสำคัญที่เน้นว่าการใช้อำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่ชัดเจนและเป็นธรรม โดยการบังคับใช้กฎหมายดิจิทัลควรยึดถือหลักดังกล่าว เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่าง “การปกป้องสังคม” กับ “การคุ้มครองสิทธิของประชาชน” (Sartor, 2009)

ในกรณีของประเทศไทย มีการเสนอให้ปรับปรุงมาตรา 20 ให้มีเกณฑ์ที่ชัดเจนและกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น เช่น การให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการโต้แย้ง การเผยแพร่คำสั่งศาล และการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ (iLaw, 2563)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อวิเคราะห์ทบทวนปัญญาดิถีกฎหมาย นโยบายสาธารณะ เอกสารทางวิชาการ คำพิพากษา และแนวทางปฏิบัติในระดับนานาชาติ

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยไม่เน้นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ในการหาคุณภาพ: ใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลทางวิชาการ เอกสารทางกฎหมาย และคำพิพากษาที่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ

แหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิเคราะห์ คือ กฎหมาย มาตรา 20 พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560, บทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการกำกับดูแลในต่างประเทศ (เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป เยอรมนี สิงคโปร์)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการรวบรวมเอกสารและบทความทางวิชาการทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากฐานข้อมูลวิชาการ หนังสือกฎหมาย คำอธิบายกฎหมาย รวมถึงงานวิจัยก่อนหน้า เพื่อให้การวิเคราะห์ครอบคลุมมุมมองที่หลากหลาย

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Legal Analysis) เพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญของมาตรา 20 กับหลักนิติธรรม รวมทั้งเปรียบเทียบกับกลไกการกำกับดูแลในต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า มาตรา 20 ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการขอให้ศาลมีคำสั่งระงับหรือลบข้อมูลที่ “ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่กว้างเกินไป และไม่มีค่านิยมที่ชัดเจนในกฎหมาย ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการตีความ (legal uncertainty) และเปิดช่องให้เกิดการใช้อำนาจที่เกินขอบเขต

นอกจากนี้ยังพบว่า การบังคับใช้มาตราดังกล่าวขาดความโปร่งใส ไม่มีแนวทางเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการลบหรือปิดกั้นข้อมูลต่อสาธารณะ และยังขาดกลไกในการแจ้งหรือคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งดังกล่าว สारณแยกผลการค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาขอบเขตและหลักเกณฑ์ของมาตรา 20 พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 รวมถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการบังคับใช้

จากการศึกษาพบว่า มาตรา 20 ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการขอให้ศาลมีคำสั่ง ระบุหรือลบข้อมูลที่ “ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่กว้างเกินไป และไม่มีคำนิยามที่ชัดเจนในกฎหมาย ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการตีความ (legal uncertainty) และเปิดช่องให้เกิดการใช้อำนาจที่เกินขอบเขต

นอกจากนี้ยังพบว่า การบังคับใช้มาตราดังกล่าวขาดความโปร่งใส ไม่มีแนวทางเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการลบหรือปิดกั้นข้อมูลต่อสาธารณะ และยังขาดกลไกในการแจ้งหรือคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งดังกล่าว

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์มาตรา 20 ในมุมมองของหลักนิติธรรมและเสรีภาพในการแสดงออกจากรอบแนวคิดหลักนิติธรรมของ A.V. Dicey และ Fuller พบว่า มาตรา 20 ยังไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมในหลายประเด็น ได้แก่

1. ขาดความชัดเจนของบทบัญญัติ
2. ไม่มีหลักเกณฑ์การพิจารณาที่แน่นอน
3. ขาดกลไกอุทธรณ์ที่มีประสิทธิภาพ
4. มีความเสี่ยงในการกระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงออก

นอกจากนี้ การให้อำนาจรัฐควบคุมเนื้อหาออนไลน์โดยไม่มีระบบถ่วงดุลที่เพียงพอ ก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะ "chilling effect" กล่าวคือ ประชาชนอาจหลีกเลี่ยงการแสดงออกในประเด็นที่อ่อนไหว อันเป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เปรียบเทียบแนวทางการกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัลในต่างประเทศที่มีมาตรการคุ้มครองสิทธิประชาชนที่เข้มแข็ง

การเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ พบว่า

สหรัฐอเมริกา มีกฎหมาย First Amendment ที่คุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเคร่งครัด ใช้หลัก strict scrutiny ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สหภาพยุโรป (EU) มีกฎหมาย GDPR และ Digital Services Act (DSA) ที่กำหนดให้มีระบบอุทธรณ์ที่เป็นธรรม การแจ้งเหตุผลลบข้อมูล และความโปร่งใสในการบังคับใช้

เยอรมนี มี NetzDG Law ที่กำหนดให้แพลตฟอร์มต้องลบเนื้อหาผิดกฎหมายภายใน 24 ชั่วโมง พร้อมกลไกอุทธรณ์ที่ชัดเจน

สิงคโปร์ กำหนดนิยามของเนื้อหาที่ต้องลบอย่างละเอียด และใช้กลไกกำกับที่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของหน่วยงานอิสระ

แนวทางเหล่านี้เน้นการคุ้มครองสิทธิประชาชน ความโปร่งใส และความชัดเจนของกฎหมาย ซึ่งสามารถนำมาเป็นต้นแบบในการปรับปรุงกฎหมายไทย

วัตถุประสงค์ที่ 4 เสนอแนะแนวทางปรับปรุงมาตรา 20 ให้มีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักการประชาธิปไตยมากขึ้น

จากผลการศึกษา งานวิจัยนี้เสนอแนวทางปรับปรุง ดังนี้

1. กำหนดนิยามที่ชัดเจนของคำว่า “ศีลธรรมอันดี” และ “ความสงบเรียบร้อย” เพื่อลดความเสี่ยงในการตีความที่เกินขอบเขต
2. จัดตั้ง กลไกอุทธรณ์ที่เป็นอิสระ เพื่อให้ประชาชนสามารถโต้แย้งคำสั่งลบเนื้อหาได้อย่างเป็นธรรม
3. เพิ่ม ความโปร่งใส โดยกำหนดให้มีการเปิดเผยคำสั่งและเหตุผลในการลบข้อมูลต่อสาธารณะ
4. กำหนด แนวทางการพิจารณาของศาล ให้มีมาตรฐาน เช่น การใช้หลัก proportionality test
5. นำแนวทางของต่างประเทศ มาใช้ในการออกแบบระบบกำกับดูแลที่สมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพและความมั่นคงของรัฐ

อภิปรายผล

ขอบเขตและหลักเกณฑ์ของมาตรา 20 พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 รวมถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการบังคับใช้ เช่น การใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือใช้คำว่า “ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดี” คำว่า “ความสงบเรียบร้อย” “ข้อมูลที่ต้องลบหรือระงับ” และ “ศีลธรรมอันดี” ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองซึ่งเป็นคำที่ดีความได้กว้างและอาจนำไปสู่การใช้อำนาจโดยมิชอบตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีองค์ประกอบหลัก เช่น กฎหมายต้องมีความชัดเจนและไม่ใช้ถ้อยคำที่กำกวม อำนาจอรัฐต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุล เป็นต้น ซึ่งพอนำมาอภิปรายผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีถ้อยคำที่ไม่ชัดเจน เช่น “ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี” ซึ่งเปิดช่องให้ตีความได้อย่างกว้างขวาง อาจกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดนิยามหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการบังคับใช้ และกระบวนการกลั่นกรองของศาลยังไม่มีแนวทางที่แน่นอน สอดคล้องกับแนวคิดหลักนิติธรรมของ Dicey (1885) และ Fuller (1964) ที่เน้นความชัดเจนของกฎหมายและการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ธรรมวรานนท์ (2563)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มาตรา 20 มีแนวโน้มไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมในด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากไม่มีระบบอุทธรณ์ที่ชัดเจน ไม่มีการแจ้งผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการลบเนื้อหา และขาดกลไกตรวจสอบอย่างเป็นอิสระ ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการบังคับใช้นั้นอำนาจของรัฐเป็นศูนย์กลาง โดยไม่มีระบบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดเสรีภาพในการแสดงออกตาม ICCPR (1966), ความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (2011), และงานวิจัยของ Human Rights Watch (2022), Herzog (2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางในต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป (Digital Services Act), เยอรมนี (NetzDG) และสหรัฐอเมริกา (Section 230 & strict scrutiny) มีมาตรการควบคุมที่เน้นความโปร่งใส การมีระบบอุทธรณ์ และการปกป้องเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะประเทศเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการถ่วงดุลอำนาจรัฐ และมีกลไกทางศาลหรือองค์กรอิสระในการกลั่นกรอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Peters & May (2021) และ European Commission (2022)

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในประเทศ พบว่างานของกิตติพงษ์ วัฒนเศรษฐ์ (2564) ชี้ให้เห็นถึงการควบคุมข้อมูลของรัฐที่อาจละเมิดสิทธิของประชาชน โดยไม่ได้มีระบบคุ้มครองอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานี้

ในขณะที่งานของ Peters & May (2021) และ Herzog (2020) ย้ำถึงความจำเป็นในการสร้างระบบอุทธรณ์และกลไกอิสระในการพิจารณา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในงานวิจัยนี้

สำหรับแนวทางของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และ EU ต่างมีระบบที่โปร่งใสและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ดีกว่าไทย ทั้งในด้านกระบวนการยุติธรรมและมาตรฐานการพิจารณา

ดังนั้น การอภิปรายผลชี้ให้เห็นว่า มาตรา 20 ยังมีข้อจำกัดสำคัญทั้งในด้านกฎหมาย หลักนิติธรรม และการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน โดยยึดแนวทางของประเทศที่มีมาตรฐานสูงในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการใช้อำนาจอธิปไตยในการตรวจสอบอย่างเข้มงวด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

มาตรา 20 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่มีเป้าหมายในการควบคุมข้อมูลที่อาจกระทบต่อสังคม แต่กลับก่อให้เกิดปัญหาด้านหลักนิติธรรมและเสรีภาพในการแสดงออก บทความนี้เสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจน โปร่งใส และมีกลไกตรวจสอบที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยแยกข้อเสนอแนะออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 มีข้อจำกัดสำคัญในด้านหลักนิติธรรมและสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงกฎหมายดังนี้

1.1 กำหนดนิยามทางกฎหมายให้ชัดเจน โดยเฉพาะคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” และ “ความสงบเรียบร้อย” เพื่อป้องกันการตีความที่กว้างเกินไป

1.2 จัดตั้งกลไกอุทธรณ์ที่เป็นอิสระ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถโต้แย้งคำสั่งลบข้อมูลได้อย่างเป็นธรรม

1.3 กำหนดแนวทางการพิจารณาของศาลให้มีมาตรฐานชัดเจน เช่น การใช้หลัก proportionality test และการพิจารณาความจำเป็น (necessity) อย่างเป็นระบบ

1.4 เพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการกำกับดูแล โดยให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนคำสั่งลบเนื้อหา เหตุผลประกอบคำสั่ง และหน่วยงานที่มีอำนาจเสนอคำร้อง

1.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในกระบวนการร่างหรือแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้แน่ใจว่ากฎหมายสะท้อนเจตจำนงของสังคมในระบอบประชาธิปไตย

1.6 ศึกษาและนำแนวทางของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในด้านกลไกการตรวจสอบ ความโปร่งใส และสิทธิในการอุทธรณ์ เช่น มาตรการใน Digital Services Act (DSA) ของ EU หรือหลัก strict scrutiny ของสหรัฐอเมริกา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษาในประเด็นนี้มีความลุ่มลึกและรอบด้านมากยิ่งขึ้น งานวิจัยครั้งต่อไปควรดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรา 20 ต่อประชาชน เช่น การสัมภาษณ์ผู้ใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัล ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการลบข้อมูล หรือเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

2.2 เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศอาเซียน ที่มีบริบทใกล้เคียงกับประเทศไทย เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงกฎหมายในระดับภูมิภาค

2.3 ศึกษาแนวทางการกำกับดูแลแพลตฟอร์มที่ขับเคลื่อนโดยภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ เช่น ระบบ self-regulation หรือ co-regulation ที่สามารถเป็นทางเลือกเสริม นอกเหนือจากกลไกของรัฐ

2.4 วิเคราะห์ผลทางเศรษฐกิจและสังคมของการลบข้อมูลหรือระงับเนื้อหา เพื่อประเมินความเหมาะสมของมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนี้

2.5 พัฒนาตัวชี้วัดหรือเกณฑ์มาตรฐาน (benchmark) เพื่อประเมินการบังคับใช้มาตรา 20 ว่ามีความเป็นธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ วัฒนเศรษฐ์. (2564). สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและข้อจำกัดภายใต้พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560. *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 50(2), 89–112.

จุฑารัตน์ ธรรมวรานนท์. (2563). หลักนิติธรรมกับกฎหมายดิจิทัลในประเทศไทย: ศึกษากรณีมาตรา 20 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560. *วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 48(1), 55–78.

ชัยวัฒน์ ปานน้อย (2564). หลักนิติธรรมในยุคดิจิทัล: ความท้าทายและแนวทางการประยุกต์ใช้. *วารสารนิติศาสตร์ร่วมสมัย*, 7(1), 112-129.

- จิตติวุฒิ สุวรรณสิน (2563). *การกำกับดูแลสื่อดิจิทัลในประเทศไทย: บทบาทของรัฐและผลกระทบต่อสิทธิพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิติรัฐ อุดมศักดิ์ (2563). สิทธิ เสรีภาพ และการควบคุมเนื้อหาดิจิทัล: วิเคราะห์กรณีรัฐไทยกับแพลตฟอร์มออนไลน์. *วารสารสิทธิมนุษยชนศึกษา*, 10(2), 89-105.
- พรเทพ คงเกียรติขจร (2562). การตีความและบังคับใช้มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560. *วารสารนิติศาสตร์*, 48(3), 55-72.
- สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2562). *เสรีภาพในการแสดงออกกับการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน.
- Commission. (2022). *The Digital Services Act: A new era of online content regulation in the EU*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/digital-services-act>
- Dicey, A. V. (1885). *Introduction to the study of the law of the constitution*. Macmillan.
- Fuller, L. L. (1964). *The morality of law*. Yale University Press.
- Herzog, T. (2020). Judicial oversight in digital content regulation: Lessons from the European Union and Germany. *European Law Review*, 45(3), 301–325.
- Human Rights Watch. (2022). *Freedom of expression and online censorship in Southeast Asia*. Retrieved from <https://www.hrw.org/>
- iLaw. (2563). *มาตรา 20 พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์: ใครควรมีอำนาจตัดสินว่า “ข้อมูลไม่เหมาะสม”?*. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2568 จาก <https://ilaw.or.th>
- International Covenant on Civil and Political Rights. (1966). *United Nations Treaty Series*, vol. 999, p. 171.
- Peters, A., & May, J. (2021). Freedom of expression and platform regulation: A comparative analysis of the US and EU approaches. *International Journal of Digital Law*, 12(1), 45–72.

Sartor, G. (2009). *Fundamental Rights and Legal Framework of the Information Society*. In: B. Caron (Ed.), *Law and the Internet* (pp. 45–66). Oxford University Press.

The Digital Services Act. (2022). *Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council*. European Union.

The NetzDG (Network Enforcement Act). (2017). Germany.

United Nations Human Rights Committee. (2011). *General Comment No. 34: Article 19: Freedoms of opinion and expression* (UN Doc. CCPR/C/GC/34).

United States Supreme Court. (1997). *Reno v. American Civil Liberties Union*, 521 U.S. 844.

United States Supreme Court. (2017). *Packingham v. North Carolina*, 582 U.S. 98.